

A kottaolvasás és hangjegyírás rejtelsei

A hangjegyírásra vonatkozóan tudni kell, hogy kétféle betűkotta írást használtak: egyet a vokális zene, egy másikat pedig a hangszeres zene hangjainak lejegyzésére. A kutatók szerint e kettő közül a hangszeres kottairás az ősbibb. Ennek kialakulását több száz évvel korábbinak tartják, és az általános vélemény, hogy ebből alakult ki később a vokális kottairás. Alapvető nehézség, hogy az ókori görög zeneszerzők az újkori európaiakkal ellentétben előszeretettel komponáltak kromatikus { D; Disz; E; Eisz... } és enharmonikus hangsorokra épülő műveket is, amelyekben előfordult a félhangnál kisebb hangköz is. Mivel nem ismerték az egészhangok keresztekkel, illetve békkel való modulálását, ezért minden egyes hangnak külön jele volt.

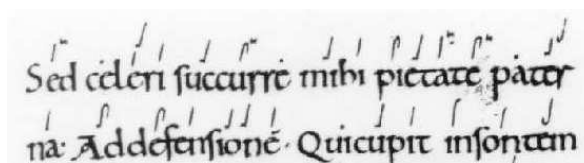
Alypios nyomán összesen hetven jel (és hangmagasság) különböztethető meg mind a vokális, mind az instrumentális hangjegyzés esetében. Ezekkel a jelekkel több mint három teljes oktáv írható le negyedhangokra lebontva. Mivel a teljes görög ábécé összes betűinek a száma nem éri el a harmincat sem, ez a kétszer hetven hangjel úgy értendő, hogy ugyanazt a jelet formailag módosítják, és így a módosult jel már egy másik hangot jelöl.

Igen gyönyörű szép dallam lehetett... ☺

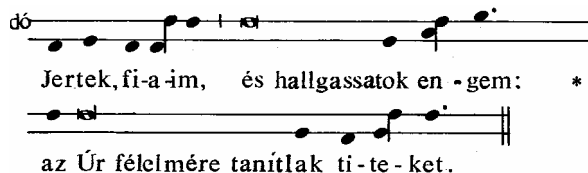
Első korszak: IX-XII. század

Az európai kottairást a VIII-IX. sz.-ban találták fel. A gregorián kotta kezdeti korszakában még nem rögzítette a hangmagasságot, csak az egyes szótagokhoz tartozó hangok számát és a dallammozgás részleteit, tehát csak azt, hogy az egy szótaghoz tartozó hangcsoportban hány hang van, s azok közül melyik van magasabban, melyik mélyebben (de hogy mi köztük a távolság, azt már nem rögzítették). Így ez az írás csak emlékeztető, ellenőrző segítség volt azoknak, akik emlékezetből úgyis tudták a darabokat. E kottairás neve: *neumairás* (neuma: intés, mozdulat, figura, dallamfigura, zenei írásjel).

Második korszak: XI-XIII. század

Változást e tekintetben a *vonárendszeres kottairás* felfedezése, kidolgozása hozott. Ennek mestere *Arezzoí Guido* bencés szerzetes volt a XI. század első felében. Újítása az, hogy a neumák a tercenként felépített vonárendszeren, vonalra és vonalközbe illesztve mérni képesek a dallam hangközeit is. A vonalak betűkulcsokkal jelzettek, s félhanglépés szemléltetésére részben színezve vannak (c-vonal: sárga; f-vonal: piros).

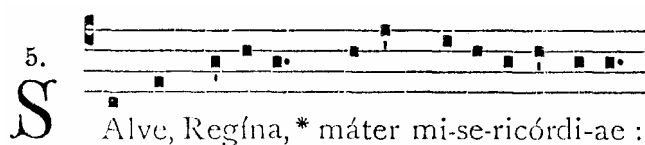

dó
Jertek, fi-a-im, és hallgassatok en-gem: *
az Úr félcímére tanítlak ti-te-ket.

Évk. 13. vas. zsoltára

Harmadik korszak: XIII-XVI. század

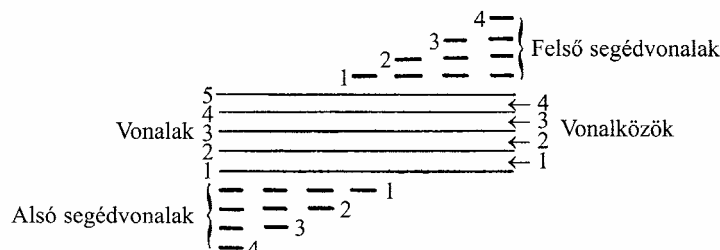
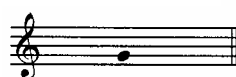
XVI. századtól szélesebb körben is elterjedt, *kvadrát notáció* (négyzetes hangjegyírás). A mai zenész is ezt tekinti a hivatalos gregorián kottának, de tudnunk kell, hogy a középkorban ez csak egy volt a sokféle más forma közül.

5.
S Alve, Regína, * máter mi-se-ricórdi-ae :

Modern kottairás, napjaink

Az idők folyamán kifejlődött a jelenlegi kottairás rendszere. A hangmagasság jelöléséhez ötvonalas vonárendszert (vagy szisztémát) alkalmazunk:

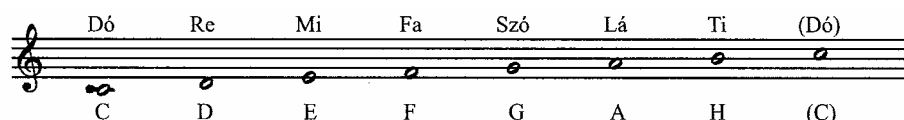

Ezt a jelölést violin-, vagy G-kulcsnak nevezzük.

Ez pedig basszus-, vagy F-kulcsnak. Tehát az F hang helyét jelöli.

A következő ábra igen sokrétű. A vonárendszer fölött a szolmizációs hangok leírását láthatjuk. Jelen esetben C-Dúrban olvasunk.

Dó Re Mi Fa Szó Lá Ti (Dó)
C D E F G A H (C)

Az alsó részben pedig a hangok ábécés neveit láthatjuk.

Köszönöm, hogy figyelemmel végigolvasták cikkemet.

Tanulmányunk a kottaolvasásról korántsem fejeződött még be, a legközelebbi számban folytatom tovább!

Tamás